

УДК 374.71

## АНАЛІЗ УГОРСЬКОГО ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ДОПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Поліщук Віра Аркадіївна  
м.Тернопіль

*В статті розглянуто питання профорієнтаційної роботи серед учнівської молоді старших класів Угорщини.*

*Ключові слова: професійна підготовка педагогічних кадрів, професійні орієнтири, майбутня професійна діяльність.*

Сьогодні все більше поглиблюється суперечність між постійним ускладненням професійної діяльності, зростанням вимог суспільства до рівня професійної компетентності фахівців різних спеціальностей у нових соціально-економічних умовах і реальним станом їх готовності до виконання професійних функцій. Ця проблема висвітлюється у працях багатьох відомих вітчизняних і зарубіжних учених (І.Зязюн, М.Кларін, В.Кремень, Н.Ничкало, Г.Феллер, Х.Хорч та ін.). Особливо актуальною, на нашу думку, є ця проблема стосовно професійної підготовки педагогічних кадрів, оскільки престиж педагогічної професії сьогодні не є достатньо високим і мотивація до професійної педагогічної діяльності у багатьох майбутніх учителів проявляється не чітко.

Однією з важливих умов підвищення якості професійної підготовки педагогічних кадрів та розвитку професійної мотивації є профорієнтаційна робота та допрофесійна підготовка.

Підкреслимо, що створення орієнтирів для вибору професії учнівською молоддю є основою формування навчальної та професійної мотивації. Тому своєчасна психолого-педагогічна допомога учням у виявленні схильності до різних сфер професійної діяльності та прийнятті рішення щодо роду майбутньої професії є важливим кроком на шляху до формування конкретних життєвих та професійних планів, а також свідомого вибору професії.

Слід відзначити, що питанням допрофесійної підготовки майбутніх фахівців у вітчизняній психолого-педагогічній науці і практиці не надається належна увага на відміну від багатьох зарубіжних країн, зокрема Німеччини, Угорщини. Зважаючи на це, стисло проаналізуємо деякі особливості допрофесійної підготовки майбутніх педагогів в Угорщині.

Питання профорієнтації та допрофесійної підготовки розглядаються у працях таких угорських дослідників як П.Рокушфалві,

К.Сіладі, Е.Барков, Л.Варга, Ю.Конц, М.Адам та ін. За визначенням науковців, профорієнтація – це процес надання допомоги учням у виборі майбутньої професійної діяльності шляхом врахування їх індивідуальних потреб та якомога ширшої інформативності [1, с.12].

У своїх працях угорські вчені цілком слушно відзначають, що формування професійних орієнтирів необхідно розпочинати вже в ранньому шкільному віці як невід'ємну складову виховної роботи та розвитку особистості школяра, збуджуючи мотивацію, інтерес до навчальної та професійної діяльності та сприяючи входженню учнів в соціум [2].

Професійні плани школярів є відображенням ціннісних орієнтацій, сформованих в ході виховного впливу школи, родини, суспільства та оточуючого середовища. Тому визначення професійної придатності необхідно уточнювати за рахунок вивчення істинних мотивів професійного вибору, навіть за умови володіння учнем необхідними професійно значущими задатками.

Вчені підкреслюють необхідність активізації діяльності учнів, важливість прийняття ними активної професійної позиції, осмислення вибору. Профорієнтаційна робота має носити не настановчий, а дорадчий характер, сприяючи розвитку почуття відповідальності за прийняття школярем рішень. Учневі важливо відчувати, що його вибір є добровільним та відповідає його особистим запитам.

Зауважимо, що в Угорщині значне похвалення інтересу до проблеми профорієнтації простежується з початку 90-х років, коли в країні відбуваються масштабні зміни у політичному та суспільно-економічному устрої, які, в свою чергу зумовили зміни стосовно попиту на працівників різних галузей та викликали необхідність забезпечення швидкої адаптації і трансформації системи професійної підготовки до умов ринкової економіки. Резонансом глобальних перетворень стало зміщення акцентів у змісті освіти: значущості набувають індивідуалізація та особистісна орієнтація навчально-виховного процесу, вивчення особистісних якостей школярів, їх потреб, здібностей та створення відповідних профе-

сійних орієнтирів.

Саме в цей час в Угорщині розпочинається активна цілепрямована робота в загальноосвітніх навчальних закладах з профільної орієнтації, готується відповідна нормативно-правова база. Із прийняттям Національного базового навчального плану (130/1995 (X.26.) профорієнтація стає важливим елементом змісту освіти. В 2007 році із доопрацюванням Національного базового навчального плану в парадигмі компетентісного підходу зорієнтованість на професію було виділено як одну із шести найважливіших компетенцій, яку необхідно розвивати протягом всього періоду навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. Сьогодні в Угорщині вже частково розроблено та впроваджено в навчально-виховний процес головні положення профорієнтаційної роботи, які передбачають профорієнтацію в 1-12 класах всіх типів загальноосвітніх шкіл та профільне навчання в 9-12 класах.

Угорська система профільної освіти функціонує у двох площинах: профорієнтаційній роботі та профільному навчанні в системі загальноосвітніх шкільних закладів, а також спеціалізованих дорадчих центрах, які здійснюють профконсультування.

Основними цілями профорієнтації є: розвиток психологічних властивостей, інтересів, нахилів та особистості в цілому; самопізнання, особливо щодо придатності до певних професій; планування майбутнього, формування Я-образу; ознайомлення школярів зі світом професій та їх природою; ознайомлення школярів із особливостями професійної підготовки.

Профорієнтація повинна сприяти гармонізації особистих запитів школярів та потреби суспільства у високоосвічених та компетентних працівниках. На думку П.Рокушфалві, метою профорієнтації є спрямування особистості до професійного вибору, в результаті якого відбудеться суспільно значуща реалізація особистісних потреб [3, с.65].

До найважливіших завдань профорієнтаційної роботи загальноосвітніх навчально-виховних закладів вчені відносять:

- сприяння розвитку зрілості особистості школяра та свідомого професійного вибору, позаяк для юнацького віку властивими є труднощі у прийнятті чіткої особистісної позиції, уникнення критичних ситуацій вибору, недостатній рівень розвитку почуття відповідальності, нездатність осягнути часову перспективу та наслідки власних дій та вчинків;
- подолання труднощів, пов'язаних із свідомим вибором професії, які можуть виникати у зв'язку з недостатньою інформованістю про зміст професійної діяльності або неможливістю здобути попередньо обрану професію;
- подолання дилеми професійного вибору, як наприклад, спрямованість інтересів школяра на різні професії;
- розв'язання питання неадекватності професійного вибору, пов'язаного із недостатньою навчальною успішністю, незадовільним станом здоров'я тощо.
- гармонізація уявлень школяра про майбутню професію та реальні життєві обставини.

Загальноприйнятими формами організації профільного навчання в Угорщині є наступні:

- за сферами соціально-трудової діяльності (наприклад, гуманітарний, на основі якого здійснюється допрофесійна педагогічна підготовка та поглиблене вивчення ІМ);
- за рівнями складності (вивчення ІМ у 9-12 класах на середньому та вищому рівні);
- підготовка до складання іспитів на атестат зрілості на вищому рівні (наприклад, з ІМ, інтегрованої дисципліни педагогіки і психології тощо);
- підготовка до навчання у ВНЗ відповідного профілю (наприклад, за педагогічним та філологічним напрямком).

На сьогоднішній день в Угорщині допрофесійна підготовка майбутніх педагогічних кадрів здійснюється мережею закладів: загальноосвітніми середніми школами; загальноосвітніми се-

редніми гуманітарними школами; гімназіями; загальноосвітніми середніми професійними школами; загальноосвітніми середніми професійними педагогічними школами.

В загальноосвітніх середніх школах, середніх гуманітарних школах та гімназіях організація профільного навчання відбувається за предметним принципом за одним або кількома профілями. Метою профільного навчання даного типу закладів освіти є підготовка до складання іспитів на атестат зрілості на вищому рівні, а також підготовка до навчання у ВНЗ за спорідненим напрямком підготовки. Загальноосвітні середні професійні та загальноосвітні середні професійні педагогічні школи передбачають загальноосвітню підготовку на рівні рівнозначному гімназії (для гуманітарного напрямку) та профільну підготовку (педагогічну, поглиблене вивчення ІМ).

В Угорщині поширеним є досвід функціонування шкіл різного типу на базі одного навчального закладу, як наприклад, гімназії та професійної педагогічної школи тощо. Деякі загальноосвітні школи формуються на базі вищих навчальних закладів, які забезпечують профільне навчання відповідного напрямку (наприклад, педагогічного), що здійснюється його науково-педагогічними працівниками.

Основною організаційною формою підготовки майбутніх педагогічних фахівців є загальноосвітні середні професійні та педагогічні професійні школи. Вважаємо за доцільне ближче ознайомитись із досвідом їх функціонування, позаяк вони є порівняно унікальним явищем по відношенню до української системи освіти.

Загальноосвітні середні професійні школи були сформовані на початку 1990-их років за підтримки Світового банку задля вирішення зростаючих прогалин на ринку праці. За період від 1991 до 1997 років з усіх створених 134 навчальних закладів – половина спеціалізується на допрофесійній та початковій професійній освіті. Починаючи від 2001 року професійні школи пропонують допрофесійну підготовку за 21 напрямком, як наприклад, освіта (педагогіка), соціальна робота, охорона здоров'я, мистецтво, інформатика, економіка, легка та важка індустрія, охорона навколишнього середовища, лісництво, торгівля, транспорт, туризм, сільське господарство і т.д.

Метою профільного навчання в середніх професійних та професійних педагогічних закладах є забезпечення загальноосвітньої та допрофесійної підготовки за гуманітарним напрямком та підготовка до подальшого навчання у ВНЗ за відповідною спеціальністю. Як зазначається у навчальному плані Євангельської гімназії та педагогічної професійної школи ім.Кошута Лойоша, основним завданням профільного навчання є формування мотивації школярів до вибору педагогічної професії та продовження навчання у вузі за педагогічним напрямком. Важливо також сприяти свідомому вибору школярів здачі іспиту на атестат зрілості вищого рівня з інтегрованої дисципліни «основи теорії освіти», що охоплює педагогіку та психологію [4, с.65].

Після отримання атестату зрілості, слухачі даних освітніх закладів мають можливість отримати диплом молодшого спеціаліста за такими педагогічними спеціальностями, як наприклад, асистент педагога, асистент педагога дітей із вадами здоров'я, соціального педагога, соціального працівника та деяких інших, який передбачає в середньому 1-2-річний курс навчання.

У професійних школах передбачається вивчення базових шкільних дисциплін на кількох рівнях: стандартному – обов'язковий мінімум, визначений типовим навчальним планом; академічному – поглиблене вивчення дисциплін, рівень якого є рівнозначним гімназійному або навіть вищим; профільному – професійне спрямування змісту навчальних дисциплін, вивчення профільних дисциплін (педагогіки, психології, педагогічної практики і т.д.).

Отже, на сьогоднішній день в Угорщині функціонує система допрофесійної підготовки, яка є важливою складовою професійної підготовки фахівців.

#### Література

1. Szilagyi K. Pályaorientáció. Tanári kézikönyv/ K.Szilagyi, M.Kenderfi, Zs.Retegi, P.Völgyesy. – Budapest: Nemzeti Szakkepzési Intezet, 2004. – P. 93.
2. Szücs J. Egy fővárosi nevelőotthon pályaválasztási, pályairányítási munkájának 20-éves tapasztalatai. In: Tanulmányok, cikkek a fővárosi gyermekvédelem köréből / J.Szücs. –1980. – N 26. – pp. 179-192.

3. Rókusfalvy P. Pályaválasztás előkészítése/ P.Rókusfalvy. – Budapest: Tankönyvkiadó, 1982. – P.185.
4. Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola. Pedagógiai Program. – P. – 107. URL: <http://www.eklg-miskolc.sulinet.hu/>

В данной статье рассматриваются вопросы организации профориентационной работы среди учащихся старших классов Венгрии.  
Ключевые слова: профессиональная подготовка педагогических кадров, профессиональные ориентиры, будущая профессиональная деятельность.

The author of the article has considered the issues of organization of professionally-directed work among the pupils of higher schools in Hungary.

Key words: professional training of pedagogical staff, professional orientation, future professional activity.